

prostor nedodirljivosti draško redop

Branimir Bošnjak: NOVE PJESME, »Naprijed«, 1988.

Upućen samo na ljude, Branimir Bošnjak (1943) svoj generacijski vizir, poput talismana u apsolutno izgubljenom vremenu, pronosi kao nostalgični, ali itekako lekoviti znak. Možda i kao jed(i)nu nadu. Nije stoga slučajno, nego proosećano logično što Bošnjak u najnovijoj svojoj knjizi *Nove pjesme*, »Naprijed«, Zagreb (1988), tako često govori u pluralu, pa se ono *mi*, u paradigmatično vlastitog postojanja, javlja većito u prisustvu posljednjeg, nenadoknadivog otoka opstojnosti: *naš*. Neprerušeno izravan, lirizam Branimira Bošnjaka (i) danas zvoni u duboko melanholičnim tonovima dramatičnog osećanja prolaznosti. To je, katkad, još uvek *glas dječaka u dubini sobe*, a fenomen bliskosti, taj magični erotski doticaj među ljudima, ponajčešće još nalik na rilkeovsku ružu *jednostavnih latica*, posve izjednačenu sa tajnom koju je Dušan Matić, u dalekoj, ironičnoj parafrazi davnih putovanja, krstio *rosa damascana*. Ne, tvoja je ruža *drhtavo srce ono diše ranjeno a opet znajući tu trenutačnu smrt koja se ponavlja tisuće puta*, — tako takođe peva ovaj Bošnjak, koji, ipak, očito najornije kazuje o svetu koji nestaje i još uz to i o nama u tom istom svetu.

Katkad krležijanski nazubljen u susretu sa »baštinom sirotinjskom posnim logom i zapuštenom lozom«, katkad opet grđno ironičan prema *našim slavim porazima*, tako uporno proslavljanim i nežno negovanim u svim našim snovima, ali i prema »mračnoj škatulju pobjeda«, Bošnjak ponajpre voli da se preda onom magičnom, večitaškom *našem nepovjerenju* koje je, bogato nedefinisano, inspirisalo čitav naš senzibilitet. Još ponajpre Bošnjak voli da se poigra slikom u kojoj je identifikovan sa jednim od *gonetača znakova*. Tada se neotkrivena još tajna našeg postojanja javlja i kao zamka, neuverljiva metafizika potonjih naših dana. Bošnjakov *Zapis u haustoru*, bezmalo u najboljem romantičarskom poletu davnih šezdesetih godina, kazuje istinu blisku *Odlomcima izmišljenog dnevnika* Mirjane Stefanović (1961) o tome kako je, s obzirom na eventualnu rezonansu, isto potpisati se na javnom mestu, na jednom korozivnom, u enformel vlage potonulom zidu, i napisati seriju voluminoznih romana. Bošnjak veli ovako: »Jedini je način suđenja vlastitu vremenu bivati u njemu.« Naklonjen više od svega *izbezumljenoj budnosti* tih takozvanih naših dana, Bošnjak tako orno pričeljuje *nesličnost* sa pticom, sa vidljivim. Poslednji stih ovih *Novih pjesama* govori o dušama koje nas netremice gledaju *svojom užarenom šutnjom*. I upravo ta šutnja jednog međuvremena, nadnosi se nad vidike ove lirike kao jedinstveni memento jednom naraštaju za koji već koliko sutra, istoričari književnosti, u svojoj prezrivoj dioptriji govoriće nam kao o međugeneraciji.

Prostor pesme se, tako, u rukopisu Branimira Bošnjaka pretapa u predeo slobode, i ono što ovog pesnika upečatljivo užasava, svakako je ograničenost, zatvorena linija, konačnost presude: »Zavist, ali što je to čemu zavide, i mržnja, što je ljudskija i uvjerljivija strast, — to je ono što oko mene zatvara prostor.« Dušan Matić, u *Munjevitom miru*, ima i ova dva stiha: »Još ima mesta za nove stanovnike Libana Još ima mesta za nove stanovnike Zemlje«, kao odgovor na (ne)postavljena pitanja: »Ima li mesta za nove stanovnike Libana. Ima li mesta za nove stanovnike Zemlje«. Branimir Bošnjak, od jednom u dijalogu pretpostavljene mogućnosti sa tim stihovima starijim od jedne decenije, kazuje i ovako: *ima li nekog mjesta za bezličnost koja se kani hraniti novim smislom*. Velika bojazan, kao jedan od tamnih oblaka generacije kojoj pripada ovaj liričar, kao da je, načas, operavala i ovaj iskaz, ovu antiispovest: *naš odrasli strah od potrošenosti*. Šutnja, čak i u dijalogu sa fabuloznim mravom iz Zapruđa, najednom identifikovana sa koprenom zabo-

rava, u vetrovitim predelima istorijskih vremena, još je jedina kadra da nas ovaploti, isceli, možda čak i izmeni. Granica između prihvatljivog i onoga što se namah javlja kao neprihvatljivo, najednom kao da više ne postoji. Pukotina vlastitog pamćenja, jer prevashodno pukotina bića, obnovila je našu spoznaju o mogućnosti *spasonosne odgode*. Sve same varke, sve goli privid nestvarnosti. U spoju nade i očajanja, u neporecivom amalgamu tih naših izgužvanih, brzopletih i u biti neostvarenih života, pesnik je, ipak, na tragu izvesne prepoznatljivosti, možda smeška, svakako budnosti. I u toj budnosti koja traje, poput one obične vlasi trave, nad našim svakojakim nesavršenostima, svakako je i moguća natuknica od koje se ne može pobeći: *Ova zemlja... ne živi od svojih mrakova*.

Izvesno rapsodična logika Bošnjakovih melodija, tako rezonantnih, tako prijemčivih, tako neotklonjivih, takođe je nalik na korablju spasa koju, u jednom času, i posve izričito sluti, napominje, doziva. Plovidba se, tako, javlja ne kao oblik bekstva, nego kao mogućnost prepoznatljivosti plovni naših instinkata, *sred svemirskih kakofonija*, dakako. Dosećajući se rizika mladosti, ova lirika o mlakosti takozvanog srednjeg vremena govori uzdržano, reklo bi se čak i sa distance. Očividno, mladalačka

hrabrost je obala od koje se otplovilo jednom zauvek, bezdano, neočekivano, nemoguće. Stigli smo iz mraka; sada možda čamimo u sumnjivoj, utišanoj polurasveti neostvarenosti. Očividno, Bošnjakov generacijski instinkt daleko je nadmašio jednostavnu i jednostranu okvirnu gamu jednog od probuđenih nekadašnjih dečaka koji su, kako je govoreno, pevali gotovo savršeno.

Ako protiv čega, a ono protiv opštih mesta naših različitih izgovora i kompromisa, ova lirika vojuje predano, neumorno, neurotično. Tako se, onda, unekoliko mnogo šta u njenim ekspresivnim slogovima i, dakako, sloganima može imenovati kao povratak konkretnom, ličnom, najintimnijem. *Konac dima*, među svim putanjama magle, i usred svih lavirinata planetarnog našeg bitka, zapravo je pokušaj novog *prepoznavanja*, drukčije imaginacije, izdvojenog mišljenja. I baš na toj razini, kako odavde vidimo, Bošnjakov lirizam je danas bez premca: budan, pod vlastitom krošnjom razmišljenosti, većito samo naizgled ravnodušan »i pred Mocartovom genijalnošću i pred Salierovom prosečnošću«. Ovim najnovijim Bošnjakovim lirskim zapisima ponuđena je pažljivo, konkretnom čitaocu jedna od najdramatičnijih projekcija čemera vremena koje nam je, tako rano, sugerisalo utisak o našoj nesavršenosti, našoj prizemnosti, našem jeftinom bolu. Upravo stoga je *nedodirljivost prostora* ovih pesama izuzeta od banalne opštosti, svakodnevnih refrena, obnovljenih melodioznih kantilena ugodaja polusna. Verujući baš obrnuto u san, Bošnjak je, i ovdje, svojoj budnosti poklonio neka od izuzetno imaginativnih rešenja, ostajući svakako i dalje reprezentativno generacijski određen, neočekivan, vibrantan, neuzdržan, ostvaren.

boje nostalgije ljubiša despotović

Milan Tripković: »BUĐENJE GRADA«, Književna zajednica Novog Sada 1988.

Postoje knjige koje nastaju polagano, kroz vreme, koje se zidaju fragmentima otrgnutog sećanja, popunjavaju intimom svakodnevnih žudnje za prošlim (vremenom, vodom, nebom, kišama, detinjstvom, domom, rodnim krajem, vrbama, devokama, ćutanjem, vodenicama, bunjištima...) i nenametljivo boje nostalgijom zavičajne slike detinjstva. Ovakve knjige su neobične, nesvakidašnje i nedovršene. Nemaju ni početak ni kraj. Otvorene su, ćudljive, i smerne. Spremne na prijateljstvo ali i na nerazumevanje. Nenude mnogo ali i netraže odviše. Tek malo čitalačke pozornosti i spremnost na zajednički emotivni doživljaj.

Knjiga M. Tripkovića »Buđenje grada« čini nam se najviše spada u takve knjige. Neobična je iako govori o običnim stvarima. A zbog svoje fragmentiranosti i lepršavosti gotovo je neuhvatljiva za prikazivača. Tematski je teško odrediti ali i žanrovski (nije ni roman ni knjiga pripovedaka). Stilski je isprepletana i usložnjena, u rasponu od sociološkog eseja do literarne naracije.

Shvativši pisanje kao neobaveznu igru i čin vlastite duhovne samospoznaje, autor se prepusta laganom toku naracije, koja svoje izvorište nalazi u dubini nostalgičnog bića svakog duhovnog i emotivnog izgnanika i nezadovoljnika. Oslobođivši se svake odgovornosti, autor se Montenjevski nespontan probava i kuša u krilu svojih »prirodnih sposobnosti«. To iskušavanje neminovno ostavlja utisak lične (is)povesti, neutažive iskonske čeženje za minulim, tugaljivosti za nepovratnim i nade u uskrsnuće jednom izgubljene stvarnosti.

Iako sastavljena od fragmenata, knjiga ima svoju stabilnu strukturu. U prvom delu naslovljenom »Ognjišta i Bunjišta« tematizuju se autorove impresije i zapažanja o čas urbanim a čas ruralnim eksterijerima, predmetima, objektima, dok se u drugom delu knjige naslovljenom »Ljudi i naravi« pisac bavi nekim univerzalnim ljudskim karakteristikama i odlika-

ma ali prelomljenim i viđenim kroz optiku modernog vremena.

Zanimljivost ove knjige leži i u činjenici da je njen pisac (po profesiji sociolog) pokušao, a nama se čini u dobroj meri i uspeo, da svoje pripovedanje rastereti nategnutog mudrovanja i nepotrebnog sociologiziranja. Ono što se ovoj knjizi nemože osporiti, jeste prisustvo mere. Pripovedanje je i precizno i jezgrovito (skoro aforistično) iako je emotivno obojeno i lepršavo, tako da nema lutanja i suvišnih rečenica, što bi za tako kratke forme izražavanja (kao što su ovi fragmenti) bilo pogubno. S obzirom da smo ovaj kratak prikaz shvatili i kao otvoren poziv za čitanje knjige, najbolje ćemo to učiniti ilustracijom iz same knjige: »...prava ćutnja je zgusnuta, zaokrugljena, puna, smirena, sugestivna, rečita. Pred njom se i najneobuzdanija brbljivost postiduje, obeshabrjuje i razoružava. To nije uvredeno ćutanje neshvaćenih; ni beživotno i sagorelo ćutanje pačeničnika; ni krotko i umiljato ćutanje bezazlenih; ni ukočeno i raspuknuto ćutanje umobolnika; ni preteće i nadmoćno ćutanje ratobornika; ni šuplje ćutanje glupaka; ni lelujuće ćutanje zanesenjaka; ni opominjuće ćutanje vidovnjaka; ni stidljivo i razstrzano ćutanje smetenjaka; ni pritajeno, zverinje ćutanje mračnjaka; ni zagonetno ćutanje lažnih mudraca i prepredenjaka.

Prava ćutanja sprečava izdaju reči. Izražava zebnju. Obuzdava lakomislenost. Kroti osećanje i uzdiže osetljivost. Sužava pitanja i izostrava upitnost. Izbegava zamke tela. Prikuplja rasute izvore snage. Neguje unutrašnji sklad. Očuvava slobodu. Razgoreva žudnju za nesaznatljivim. Pročešljava pramenje neiskazivog. Uravnotežuje veru i sumnju, haj i nehaj, slutnju i izvesnost.

Zato se ćutnja najbolje izražava pogledom«.

(ČUTNJA str. 142.)
S razlogom, skrenite i vi vaš ćutljivi pogled i na ovu knjigu!